

บทที่ 3

ความเป็นมาของผู้คนและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีต

3.1 พลวัตและสถานการณ์ของเมืองแม่สอด

นับเป็นระยะเวลาที่เนิ่นนานแล้วที่บริเวณที่เป็นอำเภอแม่สอดในปัจจุบันนั้นได้รับการลงความเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในอดีตบริเวณดังกล่าวถือได้ว่าเป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจ (Trading emporium) และเป็นเส้นทางการค้าขายที่สำคัญแห่งหนึ่งของบรรดาพ่อค้าชาวอินเดียและจีน ที่นำสินค้าเข้ามาขายผ่านทางประเทศพม่า จนกระทั่งแม้ในปัจจุบันบริเวณดังกล่าวจะมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า "เมืองแม่สอด" หากแต่แม่สอด ก็ยังคงมีความสำคัญทางเศรษฐกิจดั้งเดิมมิเปลี่ยนแปลง และที่มากไปกว่านั้น คือ แม่สอด ยังเพิ่มบทบาทความสำคัญทางการเมืองและทางสังคมขึ้นในฐานะเป็นเมืองชายแดนทางด้านตะวันตกของประเทศไทยอีกเมืองหนึ่ง จึงทำให้แม่สอดได้รับความสนใจทั้งจากนักธุรกิจ นักปกครอง นักวิชาการ รวมไปถึงนักท่องเที่ยวที่หลงใหลในเสน่ห์แห่งเมืองที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมแห่งนี้

รูปภาพที่ 3.1 ด้านพรมแดนแม่สอดปัจจุบัน

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 2550

รูปภาพที่ 3.2 บรรยากาศความคึกคักของผู้คนบริเวณด้านพรมแดนที่จะมีให้
เห็นทุกเช้าเย็น

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 2550

ในส่วนของประวัติของอำเภอแม่สอดนั้นมีหลักฐานว่า เมื่อประมาณ 140 ปีที่ล่วงมา บริเวณที่ตั้งตัวอำเภอแม่สอดปัจจุบันนี้ได้มีชาวกระเหรี่ยงตั้งภูมิลำเนาอยู่ เรียกชื่อหมู่บ้านว่า “หมู่บ้านพะหน่อเก” ตัวเมืองอยู่ในพื้นที่ราบระหว่างเทือกเขาฝั่งไทยและฝั่งพม่า ต่อมาคนไทย จากจังหวัดต่างๆในภาคเหนือพากันอพยพมาหากินในบริเวณนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนชาวกระเหรี่ยง เจ้าของถิ่นฐานเดิมได้อพยพไปอยู่ที่อื่น เพราะไม่ชอบอยู่ปะปนกับชนเผ่าอื่นและเมื่อประชาชน เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก มีความเจริญขึ้นตามลำดับ ทางราชการจึงได้ย้ายด่านเก็บภาษีอากรเดิม จากหมู่บ้านแม่ละเมามาตั้งอยู่ที่หมู่บ้าน“พะหน่อเก” แห่งนี้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2441 ทางราชการได้ ยกฐานะหมู่บ้านนี้ขึ้นเป็นอำเภอ ชื่อว่า อำเภอแม่สอด ให้อยู่ในเขตปกครองของมณฑลนครสวรรค์ ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขการปกครองใหม่ อำเภอแม่สอด จึงได้เปลี่ยนมาขึ้นกับจังหวัดตาก ปัจจุบัน เป็น 1 ในจำนวน 9 อำเภอของจังหวัดตาก สำหรับประวัติความเป็นมาของชื่ออำเภอแม่สอดมีผู้ สันนิษฐานไว้ 3 แนว คือ (เทศบาลเมืองแม่สอด, 2550)

1. กล่าวกันว่าอำเภอแม่สอดเป็นอำเภอเดียวกับ”เมืองจอด”ที่เป็นเมืองหนึ่งซึ่งอยู่ประชิด ติดชายแดนราชอาณาจักรสุโขทัย เมืองจอดมีเจ้าเมืองปกครองชื่อ “ขุนสามชน” คำว่าเมืองจอด เรียกกันมานานเข้าอาจเพี้ยนกลายเป็น “แม่สอด” ก็เป็นไปได้

2. อำเภอแม่สอด อาจได้ชื่อมาจากลำห้วยสายสำคัญคือ“ห้วยแม่สอด” ที่ไหลคดเคี้ยว (สอดไปสอดมา) ผ่านหมู่บ้านนี้

3. แม่สอดอาจมาจาก คำว่า”เหม่ซ้อด” ในภาษามอญ ซึ่งแปลว่าพม่าลาย

และด้วยข้อได้เปรียบของทำเลที่ตั้งที่เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างสองประเทศ แม่สอดจึงกลายเป็นเมืองชายแดนในเวลาต่อมา ความคึกคักของเมืองแม่สอดที่เป็นบริเวณที่มีการเคลื่อนย้ายอย่างอิสระของบรรดาพ่อค้าทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนี้เอง ทำให้ปัจจุบันแม่สอดจึงมีการขยายตัวของอุตสาหกรรม (Industrialization) อย่างรวดเร็ว ซึ่งปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ คือ แรงงานต่างชาติที่มาจากประเทศพม่าที่มีค่าแรงถูกเป็นส่วนใหญ่ และนอกจากนี้ยังมีความพยายามที่จะเร่งพัฒนาแม่สอดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เพื่อสานต่อการจัดตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรมแม่สอดในอนาคต ด้วยเหตุนี้ แม่สอดจึงถือได้ว่าเป็นอีกเมืองหนึ่งซึ่งเต็มไปด้วยพลวัตและความหลากหลายที่ดำเนินต่อไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

ปัจจุบันอำเภอแม่สอดถือเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดตากมีระยะห่างจากกรุงเทพมหานคร 509 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 1,986.116 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,241,322.5 ไร่ อำเภอแม่สอดมีอาณาเขตติดต่อกับสถานที่ใกล้เคียงดังนี้ ทิศเหนือติดกับอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตากทิศใต้ติดกับอำเภอพบพระ จังหวัดตากทิศตะวันออกติดกับอำเภอเมืองตาก จังหวัดตากทิศตะวันตกติดต่อกับประเทศสหพันธรัฐรัฐเมียนมาร์(พม่า) โดยมีแม่น้ำเมยเป็นเส้นกั้นพรมแดน

การปกครอง

อำเภอแม่สอดแบ่งการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2547 ออกเป็น 10 ตำบล 86 หมู่บ้าน 20 ชุมชนดังนี้

ตารางที่ 3.1 การแบ่งการปกครองของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ที่	ตำบล	หมู่บ้าน
1.	ตำบลแม่ตาว	มี 6 หมู่บ้าน
2.	ตำบลท่าสายลวด (เป็นเทศบาล)	มี 6 หมู่บ้าน
3.	ตำบลพระธาตุผาแดง	มี 7 หมู่บ้าน
4.	ตำบลแม่ปะ	มี 10 หมู่บ้าน
5.	ตำบลแม่กุ(เป็นเทศบาล)	มี 6 หมู่บ้าน

ที่	ตำบล	หมู่บ้าน
6.	ตำบลมหาวัน	มี 12 หมู่บ้าน
7.	ตำบลแม่กาษา	มี 16 หมู่บ้าน
8.	ตำบลพะวอ	มี 9 หมู่บ้าน
9.	ตำบลด่านแม่ละเมา	มี 10 หมู่บ้าน
10.	ตำบลแม่สอด(เป็นเทศบาล)	มี 20 ชุมชน

ที่มา: เทศบาลเมืองแม่สอด จังหวัดตาก, 2550

ประชากร

อำเภอแม่สอดมีประชากรรวมทั้งสิ้น 118,011 คน แยกเป็นชาย 60,353 คน หญิง 57,658 คน สามารถแยกเป็นรายตำบลดังนี้

ตารางที่ 3.2 จำนวนประชากรของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ปี พ.ศ. 2550

ลำดับ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม
1	แม่กุ	10	5,291	4,966	10,257
2	พะวอ	9	3,432	3,223	6,655
3	แม่ตาว	6	3,423	3,142	6,565
4	แม่กาษา	16	5,651	5,477	11,128
5	ท่าสายลวด	6	5,207	4,863	10,070
6	แม่ปะ	10	6,255	5,455	11,710
7	มหาวัน	12	7,305	7,094	14,399
8	ด่านแม่ละเมา	10	3,864	3,754	7,618
9	พระธาตุผาแดง	7	3,031	2,985	6,016
10	เทศบาลเมืองแม่สอด	20 (ชุมชน)	17,115	17,043	34,198
รวมทั้งสิ้น		120	60,614	58,002	118,616

ที่มา: สำนักทะเบียน อำเภอเมือง แม่สอด ข้อมูล ณ เดือนสิงหาคม 2550

เทศบาลเมืองแม่สอด

เทศบาลเมืองแม่สอด แต่เดิมเมื่อก่อนปี พ.ศ.2480 มีฐานะการปกครองท้องถิ่นโดยขึ้นอยู่กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีที่ว่าการอำเภอ และหน่วยงานของแผนกต่าง ๆ คือ แผนกมหาดไทย แผนกที่ดิน แผนกสถิติ แผนกคลัง แผนกศึกษาธิการอำเภอ แผนกสรรพสามิต แผนกสรรพากร แผนกอัยการ และมีหน่วยงานที่เป็นเอกเทศอีก คือ สถานีตำรวจภูธร และสถานีวิทยุอุตุนิยม ต่อมา มีประชากรแน่นหนา มีจำนวนพลเมืองในท้องถิ่นสมัยนั้นประมาณ 12,000 คนเศษ จึงได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะจัดตั้งขึ้นเป็นเทศบาลตำบลเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2480 มีอาณาเขตในการปกครองสมัยนั้น มีเนื้อที่ 480 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนหมู่บ้าน 27 หมู่บ้าน ครั้นต่อมาโดยคณะเทศมนตรี และด้วยความเห็นชอบของอำเภอและจังหวัดได้พิจารณาเห็นว่าเขตเทศบาลกว้างขวางมากเกินไปไม่สามารถที่จะปกครองดูแลทำนุบำรุงได้ทั่วถึง จึงพิจารณาขอเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลให้เล็กลงมาอีกเพื่อเหมาะสมกับกำลังเงินรายได้ ของท้องถิ่นที่จะทำการปกครองดูแลและทำนุบำรุงท้องถิ่นได้ทั่วถึง จึงได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาล เมื่อปีพุทธศักราช 2492 ลดเหลือพื้นที่การปกครอง 27.2 ตารางกิโลเมตร และได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมืองแม่สอดเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ.2544

เขตการปกครองของเทศบาลเมืองแม่สอด

เทศบาลเมืองแม่สอด ตั้งอยู่ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีพื้นที่ประมาณ 27.2 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 17,000 ไร่ มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดตาก ประมาณ 87 กิโลเมตรและห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 509 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลต่าง ๆ คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับ อบต.แม่ปะ ทิศใต้ ติดต่อกับ อบต. แม่ตาว ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อบต.แม่ปะ และ อบต.พระธาตุผาแดง ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เทศบาลตำบลท่าสายลวด ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มเชิงเขา ทิศตะวันออกเป็นเทือกเขาถนนธงชัย ภายในเขตเทศบาลมีลำห้วยแม่สอดไหลผ่านตัวเมือง(เทศบาลเมืองแม่สอด, 2550)

ปัจจุบันเทศบาลเมืองแม่สอดมีชุมชนอยู่ในความดูแลทั้งสิ้น 20 ชุมชน คือ ชุมชนจ๊อกจอก ชุมชนประจักษ์ ชุมชนดอนไชย ชุมชนมณีไพรสณฑ์ ชุมชนสองแคว 1 ชุมชนสันตันปิน ชุมชนบัวควน ชุมชนวัดหลวง ชุมชนตาลเดี่ยว ชุมชนร่วมแรง ชุมชนสองแคว 2 ชุมชนอินทคีรี 1 ชุมชนบ้านเหนือสามัคคี ชุมชนชุมพลพัฒนา ชุมชนบ้านทุ่ง ชุมชนร่วมใจ ชุมชนสักทอง ชุมชนอิสลาม ชุมชนแม่สอดวิลล่า และชุมชนปู่แดง ชุมชนเหล่านี้ถูกจัดตั้งขึ้นตาม

ระเบียบเทศบาลตำบลแม่สอดว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ.2536 เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนของตนเองร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน และฝึกให้ประชาชนรู้จักการปกครองและช่วยเหลือตนเองตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

3.2 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่สอด

3.2.1 ความเป็นมาของผู้คนในแม่สอด

“แม่สอด” นอกจากจะเป็นเมืองเศรษฐกิจชายแดนที่สำคัญอย่างที่หลายคนทราบดีอยู่แล้วในปัจจุบัน แต่ “แม่สอด” ก็ยังเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรมอีกด้วย เราจะสามารถเห็นวัดวาอารามทั้งแบบไทยและพม่า มัสยิด และโบสถ์คริสต์ ตั้งตระหง่านอยู่เคียงคู่กันในชุมชนได้ภายใต้บรรยากาศของผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลายชาติพันธุ์ อาทิเช่น ไทยเหนือ พม่า จีน มุสลิม ฯลฯ ที่เดินผ่านไปมาอย่างเป็นปกติวิสัย และดูเหมือนจะไม่มีสีหน้าของความ “แปลกหน้า” อยู่บนใบหน้าแต่อย่างใด ด้วยความเป็นเอกภาพบนความแตกต่างหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์นี้เองจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าความเป็นมาของผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลายดังกล่าวเกิดขึ้นมาได้อย่างไร

เมื่อศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของแม่สอด พบว่ากลุ่มคนแรกที่เข้ามาอยู่ในแม่สอด คือ ชาวกะเหรี่ยง แต่ก็ยังเป็นเพียงชุมชนเล็กๆแห่งหนึ่ง โดยมีหลักฐานว่า เมื่อประมาณ 140 ปีที่แล้วนั้น บริเวณที่ตั้งตัวอำเภอแม่สอดปัจจุบันนี้ ได้มีชาวกะเหรี่ยงมาตั้งภูมิลำเนาอยู่เรียกชื่อหมู่บ้านว่า “หมู่บ้านพะหน่อเก” ซึ่งต่อมามีคนไทยจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือพากันอพยพมาทำมาหากินในบริเวณนี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งพ่อค้าต่างชาติที่เข้ามาทำมาหากินในแม่สอดอยู่เป็นประจำ ส่วนชาวกะเหรี่ยงเจ้าของถิ่นเดิมได้อพยพไปอยู่ที่อื่น เพราะไม่ชอบอยู่ปะปนกับชนเผ่าอื่นนาน อย่างไรก็ตามก็ยังมีชาวกะเหรี่ยงที่มีได้เคลื่อนย้ายไปแห่งใดบ้างบางส่วน โดยปัจจุบันอาศัยอยู่บริเวณบ้านหัวฝาย (ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. ออนไลน์, 2550)

รูปภาพที่ 3.3 กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่อาศัยอยู่ใน อ.แม่สอด จ.ตาก

ที่มา: อนุรักษ์ พันธุ์รัตน์ บรรณาธิการ, 2541:14

หากจะพิจารณาจากประวัติการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ของชนชาติต่างๆในแม่สอดนั้น นอกจากชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ก่อนแล้ว โดยได้มาสร้างบ้านพะหน่อเกออยู่ตรงวัดดอนแก้วทางบ้านได้กับบ้านหัวฝายทางภาคเหนือ ส่วนการเข้ามาของชนชาติอื่นๆในแม่สอดน่าจะมีเหตุผลมาจากการที่แม่สอดเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก เป็นเมืองที่มีการค้าขายคึกคัก ประกอบกับเหตุผลประการสำคัญ คือ การที่แม่สอดเป็นเมืองที่ติดกับประเทศพม่า เนื่องจากสมัยก่อนที่พม่ายังตกเป็นประเทศอาณานิคมอยู่นั้นพม่ามีความเจริญอย่างมาก ทำเรือมะละแหม่งเป็นศูนย์กลางรวมสินค้านานาชาติ ทั้งจากพม่ามาไทยและจากไทยไปพม่า รวมทั้งด้านการเดินทางที่การเดินทางจากพม่ามาที่แม่สอดมีความสะดวกมากกว่าการเดินทางจากกรุงเทพฯหรือจากตากมาแม่สอด(อนุรักษ์ พันธุ์รัตน์ ,2541) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของคนหลายกลุ่มที่อาศัยอยู่ในแม่สอด ดังนี้

“.....ส่วนคนจีนที่มาตั้งรกรากที่นี้นั้นมาจากหลายมณฑลของจีนและส่วนหนึ่งก็มาจากประเทศพม่า ส่วนมากที่เข้ามาก็จะเป็นพ่อค้า ซื้อมาขายไป ซึ่งในอดีตก็เป็นค้าขายสินค้าประเภทของกินของใช้ และมีพืชไร่บ้างนิดหน่อย ซึ่งการทำธุรกิจในอดีตก็เป็นธุรกิจที่ทำกับแม่สอด - เมียวดี ไม่ใช่ทำธุรกิจแม่สอด - กรุงเทพฯ เพราะเส้นทางการคมนาคมยังไม่สะดวก เนื่องจากในอดีตประเทศพม่ามีความเจริญกว่าเพราะเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษ ซึ่งอังกฤษก็ได้มีการส่งสินค้า

เครื่องอุปโภคบริโภคมาจากทางจังหวัดเมียวดี สมัยนั้นเป็นอำเภอเมียวดี ซึ่งคนแม่สอดก็จะไปซื้อสินค้ามาแล้วขายไป....”(ตัวแทนกลุ่มชาวจีน. สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2550)

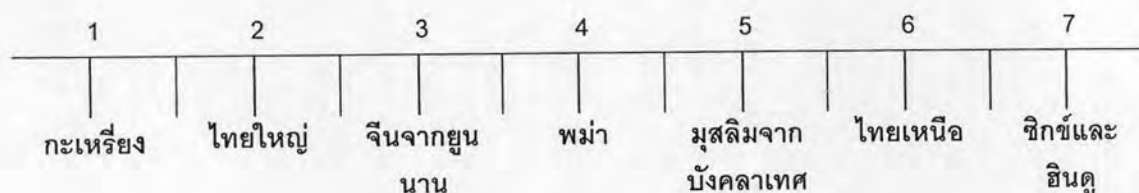
หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง ดังนี้ คือ

“.....ในช่วงนั้นที่คนอินเดียย้ายเข้ามาอยู่ในแม่สอดได้ เพราะประเทศพม่ากับประเทศอินเดียในขณะนั้นเหมือนเป็นประเทศเดียวกันเนื่องจากอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษเหมือนกัน คนในช่วงนั้นก็จะได้ยินว่าที่พม่ามีการค้าขายดี โดยชาวซิกข์ในแม่สอดน่าจะมีการย้ายเข้ามาอยู่ที่เมียวดีก่อน แล้วจึงค่อยๆ ยับเข้ามา จนกระทั่งในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในพม่า ในตอนนั้นเมื่อทุกอย่างถูกยึดหมด ชาวซิกข์บางส่วนจึงได้ข้ามมาอยู่ประเทศไทย.....ในช่วงแรกชาวซิกข์น่าจะเข้ามาค้าผ้าเป็นหลัก เพราะสมัยก่อนประเทศไทยจะมีการนำเข้าน้อย และของดีที่มาจากต่างประเทศ เช่น น้ำมันเครื่อง ผ้าลินิน ผ้าพิมพ์ดอก มักจะเข้ามาจากทางย่างกุ้งมาแม่สอดมากกว่า เพราะฉะนั้นถ้าต้องการจะใช้ของอะไรที่ที่ดี ก็ต้องเอามาจากเมียวดี เพราะการคมนาคมระหว่างแม่สอดกับตานั้นทุรกันดารมาก....”(ตัวแทนชุมชนชาวซิกข์. สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2550)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้พ่อค้าต่างชาติที่เดินทางผ่านเข้าออกแม่สอดเป็นประจำอยู่แล้วนั้นคงเห็นว่าเป็นผลดีมากกว่าถ้าจะตั้งรกรากอยู่ที่แม่สอด ดังนั้นในเวลาต่อมาจึงมีผู้คนอพยพมาอยู่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยแต่เดิมเป็นชาวไทยใหญ่ จีนจากยูนนาน และพม่า และในเวลาต่อมาก็เป็นชาวมุสลิมจากบังคลาเทศและไทยเหนือ ตามมาด้วยกลุ่มชาวซิกข์และฮินดู ในอดีตนอกเหนือจากพ่อค้าเชื้อชาติอื่นๆแล้ว ก็มีพ่อค้าไทยเหนือเดินทางมาค้าขายที่แม่สอดเช่นกัน ซึ่งเมื่อประสบความสำเร็จและเห็นสภาพภูมิประเทศอันสมบูรณ์ ก็ได้ชักชวนญาติพี่น้องให้มาอยู่ด้วย ในขณะนั้นเกิดภาวะแห้งแล้งครั้งใหญ่ในท้องที่จังหวัดลำปาง จึงทำให้ชาวเมืองส่วนหนึ่งตัดสินใจอพยพเข้ามาที่แม่สอด ซึ่งถือเป็นการอพยพเข้ามาของประชากรกลุ่มใหญ่ และนำไปสู่การขยายตัวของชุมชนแม่สอดเป็นครั้งแรก(อนุรักษ์ พันธุ์รัตน์, 2541: 14)

รูปภาพที่ 3.4 แสดงพลวัตและลำดับการเข้ามาอาศัยอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในแม่สอด

ลำดับการเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สอดของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

ที่มา: ผู้วิจัย, 27 มีนาคม 2552

อย่างไรก็ตามหากจะพิจารณาถึงชาติพันธุ์ของประชากรที่อาศัยอยู่ในแม่สอดนั้น จะพบว่าการหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานอพยพจากประเทศพม่ากำลังทวีจำนวนมากขึ้น จนหลายคนกล่าวว่าทุกวันนี้ประชากรจากประเทศพม่าที่เข้ามาเป็นประชากรแฝงในเมืองแม่สอดนั้นมีจำนวนมากกว่าชาวแม่สอดจริงๆเสียอีก ซึ่งสิ่งนี้นอกจากจะนำมาซึ่งประโยชน์อย่างมหาศาลในทางเศรษฐกิจให้แก่เมืองแม่สอดแล้ว อีกด้านหนึ่งแม่สอดก็กำลังเผชิญอยู่กับปัญหาอันเกิดจากอพยพเข้ามาอย่างมากรวมของกลุ่มนี้ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

โดยรายละเอียดของกลุ่มชาติพันธุ์ ชีวิตความเป็นอยู่ และประเพณี ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในแม่สอด มีดังนี้ คือ

ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง (ยาง)

ชาวกะเหรี่ยงถือเป็นชาวไทยภูเขาที่มีมากที่สุดในประเทศไทย มีการตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายทั่วภาคเหนือของประเทศไทย นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าแต่เดิมชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในดินแดนด้านตะวันออกของธิเบตแล้วเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจีน ภายหลังจากถูกจีนรุกรานจึงพากันถอยร่นลงมาอยู่ตามลำน้ำโขงและแม่น้ำสาละวินในเขตพม่า

ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าวและข้าวโพดเป็นพืชหลัก มีบ้างที่นำของป่าออกไปขาย สำหรับข้าวโพดนั้นมักปลูกเพื่อการค้ามากกว่า นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อการใช้งานและการบวงสรวง กะเหรี่ยงมีภาษาพูดเป็นของตนเอง บางส่วนในประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธและคริสต์แต่ชาวกะเหรี่ยงอีกมากก็ยังนับถือผี (อนุรักษ์

พันธุรัตน์, 2541: 67-68) ครั้นเมื่อแม่สอดเริ่มมีการพัฒนาและมีการค้าขายที่มากขึ้นจึงทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เริ่มอพยพโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอำเภอแม่สอดมากขึ้นตามไปด้วย เมื่อผู้คนอพยพมามากขึ้นด้วยอุปนิสัยของชาวกะเหรี่ยงที่รักความสงบและมักชอบอาศัยอยู่กับพวกพ้องไม่ชอบปะปนกับกลุ่มอื่นจึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงจากบ้านพะหน่อเก็จอพยพโยกย้ายออกไปจากพื้นที่ คงเหลือแต่กะเหรี่ยงบ้านหัวฝายที่มีได้เดินทางเคลื่อนย้ายไปไหน

ด้วยคุณสมบัติที่เป็นกลุ่มคนที่รักสงบและไม่ชอบอยู่ปะปนกับใครนี่เอง ทำให้ ณ ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงเป็นเพียงประชากรส่วนหนึ่งของอำเภอแม่สอด โดยที่ถูกลดทอนบทบาทในด้านต่างๆ ลงไป แม้ว่ากะเหรี่ยงจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แรกที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ก็ตาม อย่างไรก็ตามเราพบว่าปัจจุบันจะพบว่ามีชาวกะเหรี่ยงจำนวนมากจากประเทศพม่ากลุ่มใหม่ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมในชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลเมืองแม่สอด ชาวกะเหรี่ยงเหล่านี้เข้ามาเป็นแรงงานตามโรงงาน ร้านค้าต่างๆ และเป็นเด็กรับใช้ในบ้าน เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาพบเพิ่มเติมอีกด้วยว่าแรงงานชาวกะเหรี่ยงที่อพยพเข้ามาในแม่สอดได้รับความนิยมนและได้รับความไว้วางใจจากผู้ประกอบการและนายจ้างในพื้นที่ค่อนข้างมาก ทั้งนี้เนื่องจากอุปนิสัยของชาวกะเหรี่ยงที่ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ รวมทั้งส่วนใหญ่ยังนับถือศาสนาพุทธ จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงที่อพยพมาเป็นแรงงานจากประเทศพม่ากลุ่มใหม่ได้รับการปฏิบัติสัมพันธ์ทางสังคมที่ค่อนข้างดีจากคนในพื้นที่ดั้งเดิม

ชาวไทยใหญ่หรือชาวเงี้ยว

ชาวไทยใหญ่หรือชาวเงี้ยวในแม่สอดส่วนใหญ่มาจากพม่า ทางอำเภอเมียวดี โดยตั้งถิ่นฐานรวมอยู่กับชาวไทย ชาวไทยใหญ่มีวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายกับชาวไทยเหนือหรือล้านนา จะมีบ้างที่เป็นลักษณะของชาวไทยใหญ่เองซึ่งได้อุบัติกันสืบมา แต่ก็เหลือเพียงไม่กี่ประเพณี เช่น แห่สังลวง ต่างหอมต่อโหลง แล้ฮู๊ปะตะก่า เป็นต้น ชาวไทยใหญ่มักเคร่งในศาสนา เมื่อจะต้องทำบุญก็จะทำอย่างเต็มที่ ชาวไทยใหญ่ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและที่ทำการค้าขายก็มีอยู่บ้าง(อนุรักษ์ พันธุรัตน์, 2541: 68)

ศาสนาสถานที่สำคัญของชาวไทยใหญ่หรือชาวเงี้ยวในปัจจุบัน เช่น วัดแม่สอดหน้าด่าน (วัดแม่สอดหน้าด่านหรือวัดหลวง) วัดสุนทรวิภาส (วัดป่าใหม่) และวัดภาวนานิยมาราม (วัดป่าเก่า) ชุมชนไทยใหญ่ที่สำคัญของเมืองแม่สอดจะตั้งอยู่ทั้งสองฟากฝั่งของถนนประสาธวิถึ ใกล้กับวัดหลวง ซึ่งในอดีตชาวแม่สอดเรียกถนนเส้นนี้ว่า "กองเงี้ยว" ซึ่งหมายถึง ถนนของพวกเขา (จักรพันธ์ ขัดชุมแสง, 2543: 54-55)

ปัจจุบันเราจะพบว่าลูกหลานของชาวไทยใหญ่หรือชาวเงี้ยวในแม่สอดนั้นส่วนใหญ่มีกิจการแต่งงานและผสมกลมกลืนกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆจนแทบจะไม่พบวัฒนธรรมหรือภาษาพูดที่แตกต่างไปจากคนไทยแต่เราสามารถสังเกตว่าบ้านหลังใดเป็นบ้านของชาวไทยใหญ่หรือชาวเงี้ยวได้โดยการจากตัวบ้านที่จะมีหิ้งพระยื่นออกมาทางทิศตะวันออกหรือทางทิศเหนือของตัวบ้าน ซึ่งเรายังสามารถพบเห็นบ้านที่มีลักษณะดังกล่าวได้ทั่วไปในแม่สอด

ชาวจีน

ชาวจีนในแม่สอดส่วนใหญ่อพยพมาจากประเทศจีนและมีบางส่วนที่อพยพมาจากพม่า โดยได้เข้ามาตั้งบ้านเรือนบริเวณถนนศรีพานิช ซึ่งจัดว่าเป็นย่านการค้าที่สำคัญของอำเภอแม่สอด ชาวจีนคนแรกที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนในแม่สอด คือ เจ้าสัวชา้ววน แซ่ตั้ง โดยได้ริเริ่มกิจการกลั่นสุราเป็นแห่งแรก ลือเซียง-ลือเจ้า แซ่ตั้ง เป็นพี่น้องกันกับเจ้าสัวชา้ววนตั้งร้านขายของอยู่มุมถนนศรีพานิช ถัดมาเป็นร้านของนายจ๊กคิม แซ่ตั้ง ขายเครื่องดื่มประเภทชา กาแฟ น้ำหวาน และน้ำแข็ง ซึ่งเป็นสภากาแฟของชาวแม่สอด นอกจากนี้ยังมีร้านทำทองและทำฟัน ซึ่งเป็นร้านของนายหย่งแม้ว แซ่เจี๋ย (เจ๊กแม้ว) รวมทั้งมีนายล้วน เตือนจันฉาย (เจ๊กไล่) ทำอาชีพเป็นพ่อค้าคนกลาง รับส่งสินค้า ภายหลังเปิดโรงแรมล้วนศรีพานิช และเจ้าของบ้านใหญ่ คือ บ้านของเจ้าแก๊กกิมหลี แซ่เอี้ยบเข้ามาทำการค้าขาย จนมีฐานะมั่นคงเป็นปึกแผ่น ชาวจีนที่อพยพเข้ามาส่วนใหญ่มีกิจการค้าขาย และมีฐานะค่อนข้างดี มีความเป็นอยู่แบบชาวจีนทั่วไป โดยมักจะร่วมประเพณีกับคนไทยแต่ยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีแบบจีนไว้ได้อย่างดี (โรงเรียนราชบุรีวิทยา, 2540: 38-40) เช่น การแห่สิงโต พิธีไหว้เจ้า ประเพณีตรุษจีน เป็นต้น และเนื่องจากความต้องการที่จะดำรงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนไว้เอง ชาวจีนในแม่สอดจึงได้มีการตั้งโรงเรียนสำหรับลูกหลานชาวจีน และเปิดสอนภาษาจีนในระดับพื้นฐาน ซึ่งโรงเรียนก็ได้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ รวมทั้งต่อมาได้มีการตั้งโรงเรียนราชบุรีอุทิศขึ้นมาอีกโรงเรียนหนึ่งในเวลาต่อมา นอกจากนั้นยังมีการสร้างศาลเจ้าปู่เฒ่ากง และก่อตั้ง "มูลนิธิแม่สอดสามัคคีการกุศล" ซึ่งเป็นมูลนิธิที่ให้การช่วยเหลือแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยต่างๆ อย่างไม่เลือกเชื้อชาติและศาสนา ซึ่งปัจจุบันมูลนิธิดังกล่าวได้ขยายการทำงานและกลายเป็นหน่วยงานหลักที่ให้การช่วยเหลือแก่ประชาชนในแม่สอด

ณ ปัจจุบัน เราจะพบว่าชาวจีนในแม่สอดจะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งอย่างมาก เพื่อหาทางช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประกอบการมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงจึงทำให้ชาวจีนในแม่สอดกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลักชาติพันธุ์หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและกำหนดความ

เป็นไปในปัจจุบัน ผ่านทางการมีฐานอำนาจที่มั่นคงในหน่วยงานราชการและเทศบาล รวมทั้งสโมสรโรตารี ดังคำบอกเล่าของประธานมูลนิธิแม่สอดสามัคคีการกุศล ดังนี้

“...ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนที่แม่สอดกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ถือว่ามี ความสัมพันธ์ที่ดีมาก โดยเฉพาะความสัมพันธ์ผ่านหน่วยงาน ซึ่งทางราชการก็จะมีการให้เกียรติ มูลนิธิต่างๆ ทุกๆที่มีการประชุมระดับอำเภอหรือจังหวัดเราก็จะได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมด้วย ชาวจีนที่แม่สอด มีการสร้างความสัมพันธ์โดยการให้เกียรติซึ่งกันและกัน รวมทั้งชนชาติอื่นๆในแม่ สอดก็ให้เกียรติชาวจีนเช่นเดียวกัน”

“ในการจัดกิจกรรมทุกครั้งเราอนุญาตให้ทุกชาติพันธุ์เข้ามาร่วมกิจกรรมอย่างเต็มใจมาก ซึ่งในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งเราก็มักจะได้รับความร่วมมือในการจัดเป็นอย่างดี อย่างการขอรับ บริจาค หากขึ้นชื่อว่าศาลเจ้าแล้ว ทุกชาติพันธุ์ก็มักจะให้บริจาคมด เพียงแต่เขาเลือก วิธีการให้ อย่างชาวมุสลิม หรือ ซิกข์ ก็จะบริจาคตอนแจกทานซึ่งเป็นประเพณีของเขาที่จะต้องบริจาคทาน ใน 1 ปี แต่การไหว้เจ้านั้นเขาจะไม่ให้ ซึ่งเราก็จะดูว่ากิจกรรมของเราในแต่ละกิจกรรมตรงกับ วัตถุประสงค์ของแต่ละศาสนาหรือไม่ ถ้าตรงกับศาสนาของเขา เขาก็จะให้มา เช่น ให้ข้าวสาร 5 กระสอบบ้าง 10 กระสอบบ้าง ”

“...นอกจากนี้ หลังจากตรุษจีน 15 วัน ชาวจีนเรียกว่า “ง่วนเซียว” คือ การรวมเอาชาว ชุมชนทั้งหมดมาทานอาหารที่มูลนิธิร่วมกัน โดยมีการขายบัตรเป็นโต๊ะ โต๊ะละ 8 คน ในปีหนึ่งจะมี การขายราว 320 โต๊ะ ซึ่งจะมีประชากรราว 3,000 คน ซึ่งจะพาครอบครัวมานั่งรับประทานอาหาร เพื่อเป็นสิริมงคลในปีใหม่ ซึ่งทางมูลนิธิก็ได้มีการเชิญองค์กรอิสลามและซิกข์ มาร่วมในงาน ดังกล่าวด้วย ซึ่งการเชิญองค์กรอิสลามและซิกข์ถือเป็นการสร้างความสัมพันธ์ขึ้นในองค์กรท้องถิ่น ของแต่ละชาติพันธุ์อีกทางหนึ่ง...”

ณ ปัจจุบัน ชาวไทยเชื้อสายจีนในแม่สอด ก็ยังมีการเกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่นในกลุ่ม เชื้อชาติของตน รวมทั้งยังมีการสานความสัมพันธ์ทางสังคมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอย่างต่อเนื่อง ผ่านทางตัวแสดงกลาง อย่าง ศาลเจ้า มูลนิธิ และโรงเรียน ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมานี้จึงทำให้ ชาวไทยเชื้อสายจีนในแม่สอดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังมีความสำคัญต่อเมืองแม่สอดอย่างมากใน ปัจจุบันโดยเฉพาะการมีอิทธิพลและความเข้มแข็งอย่างมากทางด้านเศรษฐกิจ ที่เราจะเป็นได้ว่า บนถนนเศรษฐกิจหลักของเมืองแม่สอดอย่างถนนอินทรีและถนนศรีพานิช นั้นต่างก็เต็มไปด้วย ร้านค้าซึ่งเป็นของคนไทยเชื้อสายจีนเสียเป็นส่วนใหญ่

ชาวพม่า

จากการศึกษาของจักรพันธ์ ชัดชุมแสง (2543: 58) กล่าวว่า ชาวแม่สอดรู้จักและคุ้นเคยกลุ่มชาติพันธุ์นี้เป็นอย่างดี และมักเรียกชาวพม่าว่า "ม่าน" ไม่มีผู้ใดทราบว่าชาวพม่าเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอแม่สอดตั้งแต่เมื่อใด โดยเชื่อว่าคงเข้ามานานมากแล้วเพราะแม่สอดเป็นชุมชนชายแดนซึ่งตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าขายทางบกในยุคอดีต ชาวพม่าส่วนใหญ่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในอำเภอแม่สอดเป็นเวลานานมากแล้ว ในอดีตส่วนใหญ่ชาวพม่าจะประกอบอาชีพเป็นช่าง เช่น ช่างทอง ช่างเจียรไน เพชรพลอย ช่างตีเหล็ก ช่างสร้างบ้านเรือน แต่ในปัจจุบันชาวพม่าที่อพยพเข้ามาอยู่ในแม่สอดนั้นมักเป็นผู้ใช้แรงงานตามโรงงานอุตสาหกรรม หรือรับจ้างตามบ้านเรือน ร้านค้าทั่วไป

ชาวพม่ามีขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกับชาวไทยใหญ่และชาวไทยเหนือ มีเทศกาลเหมือนกัน เช่น เทศกาลเข้าพรรษา ออกพรรษา ทอดกฐิน ฯลฯ การเตรียมงานประเพณีเกือบทุกอย่างของชาวพม่าจะเริ่มต้นที่บ้านและจบลงด้วยการทำบุญที่วัด ชาวพม่าและชาวไทยใหญ่ในแม่สอดจะใช้วัดในการทำบุญหรือประกอบศาสนากิจร่วมกัน ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ใหญ่จะเป็นพระชาวพม่า(อนุรักษ์ พันธุ์รัตน์, 2541: 68-69)

ในปัจจุบัน เราจะพบว่าชาวพม่าในแม่สอดเริ่มทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานชาวพม่ากลุ่มที่อพยพเข้ามาใหม่ โดยจะเข้ามาทำงานตามบ้าน ร้านค้า และโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากปัญหาทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศพม่า

กลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลาม

กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นมุสลิมในอำเภอแม่สอดส่วนใหญ่อพยพเข้ามาจากประเทศบังคลาเทศ ผ่านมาทางพม่า โดยมาตั้งถิ่นฐานอยู่ใจกลางเมือง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่ถนนศรีพานิช และถนนอิสลามบำรุงและมีอาชีพค้าขาย มีความเป็นอยู่แบบชาวมุสลิมทั่วไป

จากการศึกษาของจักรพันธ์ ชัดชุมแสง (2543: 72-73) ได้จำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นมุสลิมในแม่สอดออกเป็น 6 กลุ่ม คือ

1. มุสลิมที่สืบเชื้อสายจากมุสลิมบังคลาเทศ (Bangladeshis Muslims) บรรพบุรุษของมุสลิมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เดินทางมาจากดินแดนแถบเมืองจิตตะกอง ประเทศบังคลาเทศ

2. มุสลิมอินเดีย (Indian Muslims) เป็นมุสลิมที่บรรพบุรุษอพยพมาจากท้องถิ่นต่างๆของประเทศอินเดียนอกเหนือไปจากบังคลาเทศ เช่น มุสลิมสายสกุล "อุปะการะ" ซึ่ง

บรรพบุรุษอพยพมาจากเมืองกัลกัตตา มุสลิมกลุ่มนี้มักเป็นที่รู้จักในนามของ "Hindustani Muslim"

3. มุสลิมพม่าหรืออาระกัน (Burmese or Arakanese Muslims) เป็นมุสลิมที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในแม่สอด ในหมู่ชาวมุสลิมกลุ่มนี้มีอยู่เพียงไม่กี่คนที่ได้รับสัญชาติไทย พวกเขาจะอพยพมาจากแคว้นยะไข่ทางด้านตะวันตกของประเทศพม่าซึ่งติดกับประเทศบังคลาเทศ ส่วนมุสลิมพม่าจะอพยพมาจากเมืองต่างๆในประเทศพม่า เช่น เมะละแหม่ง ย่างกุ้ง กอกระริก ผาอัน เชียงตุง ตองจี ทะวาย ยะไข่ เป็นต้น

4. มุสลิมปาทาน (Pathan Muslims) เป็นกลุ่มชาวมุสลิมที่บรรพบุรุษอพยพมาจากประเทศปากีสถาน มุสลิมกลุ่มนี้เดินทางออกมากจากประเทศปากีสถาน ผ่านประเทศอินเดีย บังคลาเทศ พม่า จนเข้าสู่ประเทศไทย ถือเป็นมุสลิมกลุ่มที่มีฐานะมั่งคั่งและมีสถานภาพทางสังคมสูง

5. มุสลิมมาเลย์ (Malay Muslims) เป็นชาวมุสลิมที่เข้ามาหลังสุด มีอยู่เพียงไม่กี่ครอบครัวในแม่สอด มุสลิมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เข้ามาเป็นครูสอนศาสนาที่โรงเรียนอิสลามศึกษา

6. มุสลิมกลุ่มอื่นๆ มุสลิมกลุ่มนี้อพยพมาจากพื้นที่ส่วนอื่นๆของประเทศไทย เช่น มุสลิมสายสกุล "แสนพรหม" บรรพบุรุษอพยพมาจากจังหวัดลำปาง และมุสลิมสายสกุล "อัลมานิมะ" บรรพบุรุษอพยพมาจากจังหวัดเชียงใหม่

ศาสนสถานที่สำคัญของชาวมุสลิม คือ "มัสยิดนูรุลอิสลาม" ประเพณีและพิธีกรรมในรอบปีจะจัดขึ้นโดยพิจารณาจากปฏิทินจันทรคติของศาสนาอิสลาม (อนูรักษ์ พันธุ์รัตน์, 2541: 70-71) ปัจจุบันจะพบว่าชาวมุสลิมในอำเภอแม่สอดจะแบ่งออกเป็นชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในอำเภอแม่สอดดั้งเดิม โดยส่วนนี้จะเป็นกลุ่มที่ผสมกลมกลืนและกลายเป็นคนไทย จากการศึกษาระวัติของชุมชนมุสลิมในแม่สอดของจักรพันธ์ ชัดชุ่มแสง (2543: 84-86) กล่าวว่าบรรพบุรุษคนแรกของชาวมุสลิมคนแรกๆของแม่สอด คือ นายชามอด อาลี ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ประเทศบังคลาเทศ ท่านผู้นี้เดินทางเข้ามาที่เมืองแม่สอดเมื่อปี พ.ศ.2408 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชการที่ 4) ซึ่งจากประวัติพบว่าในตอนแรกเป็นการเข้ามาเพื่อทำการค้าที่แม่สอดและได้พบว่าแม่สอดมีทำเลการค้าขายที่ดี พี่ชพรณอุดมสมบุรณ์ หลังจากนั้นจึงเริ่มลงหลักปักฐานทำการค้าที่แม่สอด เมื่อกิจการเริ่มดีขึ้นก็ได้เดินทางกลับบ้านเกิดและได้ชักชวนน้องชายเข้ามาทำการค้าภายหลังก็ได้ชักชวนหลานชายอีกหนึ่งคนเข้ามาอยู่ที่แม่สอดด้วยมุสลิมทั้งสามได้ช่วยกันค้าขายจนสามารถสร้างฐานะได้ในที่สุด

นอกจากนั้นแล้วชาวมุสลิมกลุ่มแรกๆที่เข้ามาอาศัยอยู่และยังมีบทบาทสำคัญในชุมชนเมืองแม่สอดจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เช่น มุสลิมสายตระกูล “คามณีวงศ์” ที่ประกอบธุรกิจส่งออกเครื่องสำอางและผ้าไปยังประเทศพม่า และยังเป็นเจ้าของกิจการบ้านและห้องเช่าซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มแรงงานอพยพจากประเทศพม่ากลุ่มใหม่เป็นผู้เช่าอยู่อีกหลายแห่งในแม่สอด นอกจากนี้ตระกูลคามณีวงศ์ยังมีสมาชิกของตระกูลบางส่วนที่เข้าไปมีบทบาทในส่วนขององค์กรราชการ องค์กรเอกชน และองค์กรทางด้านศาสนาที่สำคัญของเมืองแม่สอด เช่น การมีสมาชิกในตระกูลได้เข้าร่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษาหอการค้าจังหวัดตาก หรือการมีสมาชิกในตระกูลเป็นคณะกรรมการอิสลามจังหวัดตาก เป็นต้น ชาวมุสลิมที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองแม่สอดดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้นเมื่อกาลเวลาผ่านไปก็จะพบว่าทั้งหมดได้ผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและท้ายที่สุดก็ได้ถูกผสมกลมกลืนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆในแม่สอดจนเกิดเป็นการยอมรับนับถือกันว่าเป็นส่วนหนึ่งในสังคม

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันพบว่ายังมีชาวมุสลิมอีกส่วนหนึ่ง คือ มุสลิมชาวพม่าและชาวอาระกันที่เข้ามาเป็นแรงงานทั่วไป และที่เข้ามาเป็นขอทาน เก็บของเก่า รวมไปถึงกลุ่มผู้ติดตามแรงงานในเขตเทศบาลเมืองแม่สอด ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนมากขึ้น กลุ่มคนที่อพยพมาใหม่กลุ่มนี้มักถูกคนกลุ่มเก่าในพื้นที่เรียกว่า “กะลา” นอกจากนี้แรงงานอพยพจากพม่ากลุ่มใหม่ที่เข้ามาแล้วมาเดินเก็บขยะหรือเก็บของเก่าขายก็ถูกมักเรียกว่า “ซานตาคลอส” ซึ่งมีที่มาจากการที่คนกลุ่มนี้มักจะแบกถุงกระสอบพาดไหล่แล้วเดินไปมาในพื้นที่เพื่อหาขยะที่สามารถนำไปขายได้นั่นเอง แรงงานอพยพจากประเทศพม่ากลุ่มใหม่กลุ่มนี้ถูกมองจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆในพื้นที่ว่าเป็นกลุ่มที่เข้ามาสร้างปัญหาให้กับเมืองแม่สอด โดยเฉพาะประเด็นปัญหาที่ร้ายแรงอย่างเรื่องการค้ามนุษย์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คนกลุ่มนี้ถูกต่อต้านจากคนในพื้นที่อย่างมาก และประเด็นดังกล่าวยังส่งผลต่อทัศนคติการมองแรงงานอพยพที่มาจากประเทศพม่าโดยรวมในภาพใหญ่ของคนในพื้นที่ในแง่ลบอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ทั้งด้วยหลักการทางศาสนาที่ว่าด้วยการห้ามคุมกำเนิดผนวกกับการอพยพหลังไหลเข้ามาของแรงงานชาวมุสลิมจากประเทศพม่ากลุ่มใหม่ จึงส่งผลให้จำนวนประชากรมุสลิมในแม่สอดมีจำนวนมากขึ้นในปัจจุบัน และกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอิทธิพลต่อเมืองแม่สอดในแง่ของจำนวนประชากรที่มีเป็นจำนวนมากในพื้นที่ นอกจากนี้นัยยะทางด้านของความเหนียวแน่นทางด้านศาสนาก็มีผลต่อกลุ่มชาติพันธุ์นี้ และได้ส่งผลให้กลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลามในแม่สอดกลายเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งอย่างมากกลุ่มหนึ่งในพื้นที่

ชาวไทยเหนือหรือชาวล้านนา

ชาวไทยเหนือส่วนใหญ่อพยพมาจากเมืองเถิน ลำพูน และลำปางเป็นต้น เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่จึงเป็นปัจจัยดึงดูดให้ผู้คนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ นอกจากนี้เหมือนว่าชาวเมืองเถินจะเป็นประชากรไทยเหนือกลุ่มใหญ่ที่สุดในพื้นที่แม่สอด โดยอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัดดอนไชย วัดดอนแก้ว วัดบุญญาวาส วัดชุมพล และบริเวณรอบนอก อาทิ หมู่บ้านแม่ปะเหนือ ตำบลแม่กุ ตำบลแม่ตาว และตำบลพะวอ เส้นทางการอพยพจะเริ่มจากเมืองเถิน ผ่านบ้านแม่พริก บ้านตาก เดินทางเข้าสู่บริเวณดอยขอบด้ง เข้าสู่บ้านแม่ตื่นในเขตอำเภอแม่ระมาด แล้วเดินทางมาจนถึงแม่สอด(จักรพันธ์ ชัดชุมแสง, 2543: 45-46)

ชาวไทยเหนือที่เข้ามาอาศัยทำมาหากินในอำเภอแม่สอดมักจะมาอาศัยอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ รอบนอกตัวอำเภอ ส่วนในตำบลแม่สอดนั้นมีอยู่ประปราย โดยเข้ามาประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำไร่ ทำสวน ไร่จ้างและค้าขาย

ด้วยเหตุนี้ เราจึงพบวัฒนธรรมล้านนาได้ทั่วไปในเขตอำเภอแม่สอด วัฒนธรรมที่โดดเด่นที่สุดคือ ภาษาคำเมือง ซึ่งมีสำเนียงเหมือนกับภาษาที่ชาวเมืองเถินใช้พูดกัน นอกจากนี้ ยังปรากฏว่ามีความเชื่อ ค่านิยม แบบแผนพฤติกรรม ตลอดจนพิธีกรรมบางอย่าง ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนไทยล้านนา เช่น ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่า ประเพณีรดน้ำดำหัว ประเพณีตานก๋วยสลาก (สลากภัต) การตานขันข้าว พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีสืบชะตา เป็นต้น(จักรพันธ์ ชัดชุมแสง, 2543: 45-46) นอกจากนี้ชาวไทยเหนือยังมีประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีปอยบวชเป็กข์ (เป็นคำย่อมาจาก คำว่า อุปสัมปทาเป็กข์ ภาคกลางใช้คำว่า อุปสัมปทานหรืออุปสมบท "เป็กข์" หมายถึง การที่บุตรชายอายุ 20 ปี บริบูรณ์ มีความประสงค์จะบวชในพระพุทธศาสนาจึงเข้าทำการเป็กข์หรืออุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่อทำการบวชเป็นพระแล้วเรียกว่า "ตุ้" เมื่อลาสิกขาบทมาแล้วชาวบ้านจะเรียก "หนาน") ชาวไทยเหนือมีนิสัยใจคอเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมื่อมีเทศกาลก็จะร่วมงานอย่างสนุกสนาน เมื่อมีงานใดก็มักจะเข้ามาช่วยเหลือกันอย่างดี ลักษณะครอบครัวมักมีขนาดใหญ่หรือแยกอยู่จากพ่อแม่ แต่ก็จะปลูกบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกับพ่อแม่หรือบริเวณใกล้เคียง (อนุรักษ์ พันธุรัตน์, 2541: 69-70)

กลุ่มผู้นับถือศาสนาซิกข์และฮินดู

ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในตัวเมืองของอำเภอแม่สอด มีจำนวนประชากรไม่มากนักแต่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาของตนไว้ อาชีพที่ทำส่วนใหญ่ คือ ค้าขาย มีฐานะค่อนข้างร่ำรวย มีส่วนช่วยเหลือสังคมในชุมชนแม่สอดทั้งด้านการศึกษาและความเป็นอยู่ต่างๆ (อนุรักษ์ พันธุรัตน์, 2541: 71)

จากการบอกเล่าของตัวแทนชาวซิกข์ที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นั้น ตามประวัติศาสตร์ ชาวซิกข์ในแม่สอดส่วนใหญ่มาจากรัฐปัญจาบของอินเดีย ซึ่งย้ายเข้ามาเมื่อประมาณ 70 – 80 ปีก่อน โดยย้ายเข้ามาค้าขาย เลี้ยงวัว และเป็นไปได้ว่าจะมาพร้อมกับชาวฮินดู โดยในช่วงแรกๆ น่าจะมีชาวซิกข์ย้ายมาอยู่ในแม่สอดประมาณ 10 ครอบครัว เหตุผลที่คนอินเดียย้ายเข้ามาอยู่ในแม่สอด เพราะในขณะนั้นประเทศพม่ากับประเทศอินเดียเสมือนเป็นประเทศเดียวกัน เนื่องจากอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษเหมือนกัน ซึ่งผู้คนในช่วงนั้นอาจจะได้ยินชื่อเสียงของประเทศพม่า ที่ว่า พมามีการค้าขายดี ซึ่งชาวซิกข์ในแม่สอดน่าจะจะมีถิ่นฐานการย้ายเข้ามาอยู่ที่เมืองเมียวดีก่อน แล้วจึงค่อยๆ ขยับเข้ามา จนกระทั่งในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในพม่า ทำให้ชาวซิกข์บางส่วนข้ามมาอาศัยอยู่ประเทศไทย การเข้ามาอาศัยอยู่ในแม่สอดของชาวซิกข์และฮินดูนั้นในระยะแรกที่เข้ามาปรากฏว่าชาวซิกข์ ชาวฮินดู และชาวมุสลิม ตั้งหลักปักฐานอยู่บริเวณเดียวกันในพื้นที่ นั่นคือ บริเวณศูนย์กลางความเจริญของแม่สอดในอดีต ตั้งแต่สถานีตำรวจภูธรแม่สอดไปจนถึงที่ทำการไปรษณีย์ในปัจจุบัน (จักรพันธ์ ชัดชุ่มแสง, 2543: 58) การทำมาค้าขายของชาวซิกข์ในช่วงแรก คือ การค้าผ้าเป็นหลัก เนื่องจากสมัยอดีต ประเทศไทยจะมีการนำเข้าน้อย และสินค้าที่ดี และมีค่ามากๆ ที่มาจากต่างประเทศ เช่น น้ำมันเครื่อง ผ้าลินิน ผ้าพิมพ์ดอก มักจะเข้ามาจากทางย่างกุ้งมาแม่สอดมากกว่า ซึ่งถ้าหากต้องการจะใช้ของอะไรที่ดีดี จึงต้องเอามาจากเมียวดี เพราะการคมนาคมระหว่างแม่สอดกับตากันั้นทุรกันดารมาก (ตัวแทนผู้นำบิฮิสตารนา ซิกข์ในแม่สอด. สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2550) ณ ปัจจุบันนี้เราพบว่าแม้กลุ่มชาวซิกข์และชาวฮินดูในอำเภอแม่สอดจะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพค้าขายมีฐานะร่ำรวย และยังสามารถรักษาและธำรงเอกลักษณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี ร้านค้าปัจจุบันของชาวซิกข์และชาวฮินดูจะมีอยู่ราว 5 - 6 ร้าน เช่น ร้านหมวยแขก ร้านรันบี RS ซึ่งเป็นร้านขายผ้าในตลาด และกิจการสายเคเบิลทีวี เป็นต้น นอกจากนี้ชาวซิกข์และชาวฮินดูยังเป็นที่ยอมรับของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในแม่สอด เพราะนอกจากจะมีฐานะทางสังคมที่ดีแล้ว การไม่มีข้อจำกัดทางด้านศาสนามาเป็นอุปสรรคขัดขวางก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวซิกข์และชาวฮินดูในแม่สอดสามารถเข้าร่วมกิจกรรมในทุกๆ ประเพณีได้ รวมทั้งยังมีลูกหลานของชาวซิกข์และชาวฮินดูบางรายที่เข้าไปมีบทบาทในด้านการเมืองท้องถิ่น คือเป็นสมาชิกสภาเทศบาล และมีบทบาทในสโมสรโรตารีแม่สอดอีกด้วย

3.3 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตเทศบาลเมืองแม่สอดในอดีต

ในเรื่องของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนในเขตเทศบาลเมืองแม่สอดในอดีตนั้น ในการพิจารณาเรื่องนี้เราจำเป็นต้องตัดความคิดในเรื่องเส้นเขตแดนและรัฐชาติในปัจจุบันทิ้งไป เนื่องจาก แม้ว่าในปัจจุบันจะมีวาทกรรมเรื่องรัฐชาติและเส้นเขตแดนเกิดขึ้นก็ตาม หากแต่สภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นคือ การมีอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆนั้นเกิดมีมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่เราเรียกเสียดปากว่าเป็นเมืองชายแดนของประเทศไทยนั้น ก็เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์มาก่อนหน้า แต่เมื่อความเป็นรัฐชาติและเขตแดนครอบงำจึงทำให้ผู้คนถูกสร้าง ความเข้าใจชุดใหม่ขึ้นว่าแต่ละรัฐชาติและกลุ่มชาติพันธุ์ต้องแยกจากกัน อย่างที่เราเข้าใจกันอยู่ ทุกวันนี้ว่าคนไทย กับคนพม่า เป็นคนละประเทศกัน ห่างเหินกัน หากแต่ความเป็นจริงในอดีตที่เกิดขึ้นนั้นคนในพื้นที่แม่สอดดั้งเดิมมีความใกล้ชิดกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่ามากกว่า คนไทยในกรุงเทพฯเสียอีก เพราะดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการเดินทางจากเมียวดีของประเทศพม่ามาสู่แม่สอดนั้นง่ายกว่าการเดินทางจากกรุงเทพฯมาแม่สอดที่ต้องข้ามภูเขาซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลานานหลายวันในการเดินทาง

อย่างไรก็ตาม หากมิใช่ผู้ที่ศึกษาเรื่องนี้อย่างแท้จริงแล้วความเข้าใจดังกล่าวอาจบิดเบือน และถูกปิดกั้นเป็นชุดความเข้าใจใหม่อย่างในปัจจุบัน การสร้างภาพให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเขตพื้นที่อำเภอแม่สอดนั้นเกิดมีขึ้นก่อนรัฐชาติในปัจจุบันจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะนำไปสู่ความ เข้าใจในเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในเขตอำเภอแม่สอดต่อไป ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตีความว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ ร่วมกันในแม่สอดในอดีตเกิดขึ้นในรูปแบบของการร่วมมือกันก่อนแล้วจึงพัฒนามาเป็นปฏิสัมพันธ์ ทางสังคมแบบผสมกลมกลืนในที่สุด ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เป็นเช่นนั้น คือ

1. ความคลุมเครือของแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องรัฐชาติและพรมแดน

จากภาพในอดีตที่วาทกรรมที่ว่าด้วยเรื่องรัฐชาติและเส้นพรมแดนยังไม่ได้เข้ามามีบทบาท สำคัญในการกำหนดทิศทางของความคิดและทัศนคติของผู้คนนัก ทำให้แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่อง "ความแตกต่าง" มีอยู่น้อยมากในเมืองแม่สอด การเป็นพื้นที่ที่เปิดรับทุกคน ไม่ว่าจะแตกต่างจาก ตนมากเพียงไร คือลักษณะเฉพาะที่เราสามารถค้นพบได้จากเมืองแม่สอดในอดีต ทั้งนี้ดังที่ได้ กล่าวไปแล้วว่าผู้คนในสมัยอดีตมิได้ยึดติดอยู่กับภาพของเส้นพรมแดนและรัฐชาติว่ามีความ สำคัญอย่างในปัจจุบัน เนื่องจากการมีอยู่ของพื้นที่แม่สอดและผู้คนที่อยู่ไปมานั้นมีมา

ก่อนหน้าที่ว่าทกรรมในเรื่องพรมแดนและรัฐชาติจะสถาปนาตัวตนขึ้นและครอบงำความคิดของคน ในยุคนั้น ผู้คนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองแม่สอดส่วนใหญ่ในอดีตเห็นว่าการอพยพเข้ามาของคนในพื้นที่จำนวนมากๆจะส่งผลดีมากกว่าผลเสีย ในแง่ของการมาช่วยกันพัฒนาพื้นที่ และในแง่เศรษฐกิจการค้า ดังนั้นคำว่า “เมืองชายแดน” ในนัยยะของผู้คนแม่สอดในอดีตจึงไม่มีความหมาย

ประเด็นดังกล่าวเชื่อมโยงกับความคิดเรื่องรัฐ-ชาติที่ผู้วิจัยได้พยายามอภิปรายไปแล้ว ในเบื้องต้นในแง่ของการพยายามที่จะอธิบายปรากฏการณ์ของการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนของผู้คนว่า ปัจจุบัน ความหมายหรือความเป็นรัฐ-ชาติมิใช่รัฐในรูปแบบที่เป็นสถานที่หนึ่งที่มีพรมแดนชัดเจนอย่างชัดเจนอีกต่อไป หากแต่สิ่งนี้เริ่มจะสลายภาพลงจนแทบจะไม่เหลือตัวตน

เมื่อรัฐ-ชาติ เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น และด้วยสถานะของรัฐ-ชาติในปัจจุบันก็ได้คงสภาพความเข้มแข็งและชัดเจนเหมือนดังสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ดังนั้น “ความเป็นพื้นที่ชายแดน” ที่เราเคยต่างเข้าใจในความหมายที่ว่า ชายแดน คือ พื้นที่หรือส่วนที่อยู่สุดเขตแดนของประเทศหรือพื้นที่ที่อยู่ส่วนริมสุดของประเทศ หรือก็คือชุมชนเมืองที่มีที่ตั้งอยู่ติดกับแนวพรมแดนระหว่างประเทศ ก็มีใช้ชายแดนที่ความหมายล้ามาตามความหมายของรัฐชาติสมัยใหม่ดั้งเดิม แต่แท้ที่จริงแล้วความเป็นชายแดน เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนที่แท้จริง ชายแดนเป็นเพียงมายาคติที่ถูกสร้างขึ้นภายหลังการสถาปนารัฐ-ชาติ

ด้วยเหตุนี้ อำเภอแม่สอดซึ่งคนไทยในปัจจุบันต่างเข้าใจกันว่าเป็นเมืองชายแดนเมืองหนึ่งของไทยที่มีพรมแดนติดกับรัฐเมียนมา ก็เป็นเพียงภาพที่สมมติขึ้นโดยรัฐ-ชาติเท่านั้น ดังนั้น ปรากฏการณ์ที่คนจากประเทศพม่าหลังไหลเข้ามาในอำเภอแม่สอด ทั้งที่เข้ามาเป็นแรงงาน พ่อค้าแม่ค้า ฯลฯ ต่างก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยอดีตซึ่งยังไม่มีคำว่ารัฐ-ชาติเข้ามาสวมทับ และโดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงบริบทความเป็นไปปัจจุบันของประเทศไทยกับประเทศพม่า ที่ไทยมีความเหนือกว่าทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ผนวกกับกระแสของโลกาภิวัตน์ดังที่ได้กล่าวไป จึงยิ่งทำให้กระแสการเข้ามาคนจากประเทศพม่ากลุ่มใหม่ทวีจำนวนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อเราสลัดความคิดเกี่ยวกับรัฐ-ชาติออกแล้ว เราจะพบว่า แม่สอด เป็นเมืองที่มีการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายมาเนิ่นนานแล้ว ภายใต้การดำรงอยู่และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่อาศัยอยู่ร่วมกันนั้น แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างก็มีกระบวนการ วิธีการ ในการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนกลุ่มอื่นด้วยตนเอง ผนวกกับสภาวะปัจจัยต่างๆที่เข้ามามีส่วนผลักดันทำให้กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเหล่านี้ต้องมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน ก่อให้เกิด

การปรับตัวและมีการปะทะสังสรรค์ ผสมผสานทางวัฒนธรรม และในที่สุด คือ เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมขึ้น

อย่างไรก็ตาม ประเด็นของแรงงานจากประเทศพม่ากลุ่มใหม่ที่เข้ามาอาศัยอยู่รวมในชุมชนแม่สอดนั้น แม้ว่าเบื้องต้นภาพที่ผู้วิจัยได้เสนอไปนั้นจะพยายามฉายภาพให้เห็นว่าที่แท้จริงแล้วความเป็นชายแดนทางสังคมนั้นไม่มีจริง หากแต่ปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นเข้ามาของแรงงานจากประเทศพม่ากลุ่มใหม่นั้นทวีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยคิดว่า การเพิ่มจำนวนของแรงงานจากประเทศพม่าย่อมทำให้สมดุลของการอยู่ร่วมกันในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆเกิดการสั่นคลอน รวมไปถึงการที่ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองแม่สอดต้องมีกระบวนการกระบวนการหนึ่งที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างให้ชุมชนที่มีการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆนี้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

2. ปัจจัยด้านความยากลำบากและทुरกันดารของพื้นที่

จากการศึกษาและสัมภาษณ์ผู้รู้และผู้อาวุโสซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆล้วนแล้วแต่กล่าวตรงกันว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในอดีตจนกระทั่งมาถึงปัจจุบันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลแม่สอดดั้งเดิม นั้นเป็นไปในรูปแบบที่ร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากกว่าที่จะเป็นไปในรูปแบบของความขัดแย้ง ทั้งนี้เนื่องจากด้วยความที่ตัวเมืองแม่สอดนั้นเป็นเมืองที่อยู่ในหุบเขา การเดินทางหรือเส้นทางคมนาคมในอดีตค่อนข้างทुरกันดาร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางจากกรุงเทพมหานครมาแม่สอดนั้นจะยิ่งยากและทुरกันดารมากกว่าการเดินทางจากเมียวดีมาแม่สอดเนื่องจากต้องเดินทางข้ามภูเขาเข้ามา ดังนั้นสาธารณูปโภคและความเจริญต่างๆที่ต้องเริ่มมาจากเมืองหลวงจึงเป็นไปอย่างล่าช้า นอกจากนี้สภาพความเป็นอยู่ในอดีตของเมืองแม่สอดนั้น ผู้คนยังต้องเผชิญกับโรคระบาด และภัยทางธรรมชาติต่างๆอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในเมืองแม่สอดในอดีตนั้นต้องคำนึงถึงความอยู่รอดเป็นเบื้องต้นของตนเองก่อน ดังนั้น ผู้คนทุกกลุ่มชาติพันธุ์จึงเกิดความรักและความร่วมมืออันเกิดมาจากการที่ต้องร่วมกันเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นมาในอดีตดังกล่าว แม้ว่าจะต่างกลุ่มต่างศาสนากันก็ตาม ดังคำบอกเล่าของตัวแทนจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ดังต่อไปนี้

“ในอดีตคนที่เข้ามาอยู่ในชุมชนวัดหลวงนั้นน่าจะมีประวัติมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2440 ซึ่งประชากรพวกแรกๆ มี 4 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ ไทยใหญ่ ล่าพูน อิสลาม และพม่า ซึ่งหลังจากเข้ามาอยู่อาศัยร่วมกันแล้วก็มีความสัมพันธ์ทางสังคมกันเป็นอย่างดี จนเรียกได้ว่า “เป็นพี่เป็นน้อง

กัน" เป็นเพื่อนกัน เพราะคนมีจำนวนน้อยจำเป็นต้องช่วยเหลือกัน และมีการปฏิบัติประเพณีหลายอย่างร่วมกัน ในช่วงต่อมาก็จะมีชาวจีนที่อพยพเข้ามามากขึ้น เนื่องจากประเทศจีนเกิดการปฏิวัติอย่างไรก็ตาม การอยู่ร่วมกันของคนต่างชาติพันธุ์ในสมัยอดีตนั้น ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมิได้เป็นไปในรูปแบบที่แก่งแย่งแข่งขัน แต่เป็นไปในลักษณะที่เอื้อเฟื้อและช่วยเหลือกัน โดยกิจกรรมที่ทำร่วมกันนอกจากการประกอบพิธีทางศาสนาและประเพณีต่างๆ และ กิจกรรมอย่างการร่วมกันพัฒนาชุมชนอันเนื่องมาจากความทุกข์กันดารของพื้นที่ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่สามารถช่วยเชื่อมโยงคนต่างชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในชุมชนร่วมกันให้เข้ามามีความสัมพันธ์กัน"(ประธานชุมชนวัดหลวง ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่. สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2550)

หรือจากคำบอกเล่าของคุณสุชาติ ตริรัตน์วัฒนา ประธานมูลนิธิแม่สอดสามัคคีการกุศล ซึ่งได้ให้ข้อมูลของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวจีนและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชาวจีนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นไว้เป็นอย่างดีว่า

".....ในสมัยอดีต อำเภอแม่สอด เป็นอำเภอที่อยู่ห่างไกลความเจริญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 60 – 70 ปีก่อน เนื่องจากเป็นที่รู้จักว่าเป็นดินแดนที่ทุรกันดาร การเดินทางเข้ามายากลำบาก ซึ่งก็มีชาวจีนประมาณไม่เกิน 20 ครอบครัวที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่ที่แม่สอด.....โดยปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนจีนกับคนกลุ่มอื่นๆนั้น ในระดับประชาชนขณะนั้นเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกันช่วยเหลือกัน และค้าขายแบบส่งเสริมกัน โดยคนจีนส่วนมากเข้ามาเป็นพ่อค้า ในรูปแบบที่ซื้อมาขายไป ซึ่งในอดีตเป็นค้าขายสินค้าประเภทของกินของใช้ และมีพืชไร่เล็กน้อย การทำธุรกิจในอดีต เป็นธุรกิจที่ทำระหว่างแม่สอด – เมียวดี ไม่ใช่ทำธุรกิจแม่สอด – กรุงเทพฯ เนื่องจากเส้นทางการคมนาคมยังไม่สะดวก เนื่องจากในอดีตประเทศพม่ามีความเจริญกว่าเพราะเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษ การค้าขายก็ไม่มีการแข่งขันกันมากนัก" (ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์จีน. สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2550)

3. ปัจจัยด้านความเป็นเมืองเศรษฐกิจชายแดน

การมีฐานะเป็นเมืองเศรษฐกิจการค้าของเมืองแม่สอดตั้งแต่สมัยอดีตนั้น ถือเป็นปัจจัยที่มีส่วนส่งผลอย่างมากต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นฐานอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในอดีตเมืองแม่สอดถือเป็นเมืองที่มียุทธภูมิที่สำคัญทางการค้า เนื่องจากเป็นเมืองที่อยู่ติดกับประเทศพม่าซึ่งเป็นเมืองอาณานิคมของประเทศอังกฤษ ซึ่งสมัยนั้นมีการค้าขายที่ดีกว่าเมืองอื่นๆ พ่อค้าวานิชหลายชาติพันธุ์มักจะใช้เส้นทางผ่านทางพม่าเป็นเส้นทางการค้าขาย และมักข้าม

มาค้าขายในเมืองแม่สอดด้วย รวมทั้งในสมัยอดีตนั้นยังไม่พบว่ามียุทธศาสตร์หรือกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีอิทธิพลเหนือพื้นที่ในลักษณะที่เป็นการผูกขาดทางด้านพื้นที่หรือการค้าที่ชัดเจนมาก หากแต่เป็นพื้นที่เปิด ดังนั้นพ่อค้าวาณิชหลายกลุ่มชาติพันธุ์จึงเข้ามาทำการค้าขายได้โดยสะดวก และส่วนใหญ่เมื่อพบว่าการค้าขายในเมืองแม่สอดดี ได้กำไรมาก จึงเริ่มมีการอพยพเข้ามาเพื่อตั้งรกรากและทำการค้าขายในพื้นที่โดยถาวร ดังเช่นตามประวัติของนายชามอด อาลี บรรพบุรุษคนแรกของชาวมุสลิมในแม่สอด ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ประเทศบังคลาเทศ ที่เดินทางเข้ามาเมืองแม่สอดเพื่อค้าขายในสมัยรัชกาลที่สี่ และทำดีที่สุดได้พบว่าแม่สอดมีทำเลการค้าขายที่ดี พี่ชพรณอุดมสมบูรณ์ หลังจากนั้นจึงเริ่มลงหลักปักฐานทำการค้าที่แม่สอด และสร้างฐานะในเมืองแม่สอดได้ในที่สุด

จากตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านความเป็นเมืองเศรษฐกิจชายแดนของแม่สอดซึ่งมีความสำคัญในด้านการค้าขายชายแดนตั้งแต่สมัยอดีต โดยเฉพาะเส้นทางจากทางอินเดียลงมายังพม่าและเข้าสู่แม่สอดนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เมืองแม่สอดเป็นเมืองที่คึกคักและเป็นเมืองการค้ามาตั้งแต่สมัยอดีตทำให้ความรู้สึกแปลกหน้าในแม่สอดสำหรับคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่จึงแทบไม่มีเลย ซึ่งปัจจัยดังกล่าวได้ส่งผลต่อการเปิดรับผู้คน “หน้าใหม่” ให้เข้ามาอยู่ร่วมกันในพื้นที่ได้อย่างเต็มใจ

4. ปัจจัยด้านความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่แต่ยังมีประชากรน้อย

จากคำบอกเล่าของตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์หลายท่านต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่าเมืองแม่สอดในสมัยก่อนนั้นอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ หรืออีกคำบอกเล่าหนึ่งของในส่วนของคุณพงศ์สวัสดิ์ เลขานุการชุมชนอิสลาม ที่กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนในชุมชนอิสลามในอดีตนั้น พบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนชาติพันธุ์ต่างๆในชุมชน มีลักษณะที่ไม่ต่างไปจากความสัมพันธ์ทางสังคมของคนชาติพันธุ์ต่างๆในอดีตของชุมชนอื่นๆในแม่สอด ที่มีลักษณะของ “ความเป็นพี่เป็นน้องกัน” ทั้งนี้ก็ด้วยมาจากเหตุผลที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือ ในอดีตที่เมืองแม่สอดมีจำนวนประชากรในชุมชนน้อย และการแข่งขันด้านต่างๆมีไม่มากนัก การเห็นความสำคัญของการอยู่รอดในพื้นที่ที่มีมากกว่าจึงผลักดันให้เกิดเป็นการช่วยเหลือกันมากกว่าที่จะเป็นศัตรูหรืออยู่ด้วยกันแบบแบ่งแยก ดังคำบอกเล่าของตัวแทนกลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลาม ที่ว่า

“..ชุมชนอิสลามดั้งเดิมนั้นเป็นผู้คนที่อาศัยอยู่ คือ ชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ และมีคนที่นับถือศาสนาพุทธในพื้นที่บ้าง ซึ่งก็อยู่ด้วยกันและมีปฏิสัมพันธ์กันดี ซึ่งมีความสัมพันธ์กันฉันท์พี่น้อง ร่วมกันพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี หลังจากนั้นก็มีลูกหลานและ

ประชากรพลัดถิ่นเข้ามามากขึ้น เรื่องของการทำกิจกรรมร่วมกันนั้นไม่ว่าเป็นเรื่องของคนที่น่าเชื่อถือ ศาสนาอิสลามหรือชาวพุทธ ต่างก็ให้เกียรติกัน ไม่ก้าวท้าวซึ่งกันและกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงเรื่องของความสัมพันธ์หรือความสมานฉันท์ในเรื่องนี้แล้ว จะพบว่าคนในอดีตจะมีมากกว่าคนในปัจจุบัน.....ในสมัยอดีตคนในชุมชนอิสลามก็จะทำอาชีพเกษตร รับจ้างและเลี้ยงสัตว์ ในส่วนของ การค้าขายก็จะเป็นไปในลักษณะที่เอื้อต่อกัน ไม่มีการแก่งแย่งกัน หรือในส่วนของประเพณีเราก็ จะไม่มีการก้าวท้าวกัน ซึ่งต่างก็ปฏิบัติตามหลักศาสนาของตน โดยไม่ได้ลบหลู่กันแต่อย่างใด” (ตัวแทนกลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลาม. สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2550)

หรือจากคำบอกเล่าของตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือศาสนาซิกข์ในแม่สอดท่านหนึ่ง ได้กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในแม่สอดในอดีตซึ่งมีความสอดคล้องกับชาติพันธุ์อื่นๆ เช่นเดียวกันว่า

“ในส่วนของชาวซิกข์ในแม่สอดนั้น พบว่าเราสามารถเข้าได้กับคนทุกกลุ่มทุกศาสนา นับมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของของเรื่องประเพณีนั้น เราก็จะดำรงศาสนาของเราไว้ แต่ผมคิดว่าประเพณีชาวไทยกับชาวอินเดียค่อนข้างเข้ากันได้หลายประเพณีด้วยกัน อย่างที่เราเห็นง่ายๆ ก็คือ สงกรานต์ เพราะการขึ้นปีใหม่ของชาวซิกข์หรือชาวปัญจาบก็จะตรงกับวันสงกรานต์เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นเราจึงสามารถเสริมทั้งสองอย่างนี้เข้าไปด้วยกันอย่างสนิท แทบจะไม่มีใครรู้สึกว่ามันเป็นสิ่งที่แตกออกจากกันเลย.....เพราะดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าชาวซิกข์มีประเพณีที่สามารถเข้าได้กับทุกศาสนา เราสามารถที่จะเข้าไปบุญที่วัดได้ เพราะไม่ใช่สิ่งที่เป็นข้อห้าม และส่วนใหญ่เราก็จะทำงานกับชาวพุทธ เราสามารถตักบาตรหรือเวียนเทียนได้ อย่างที่เรียกว่าเป็นสิ่งเดียวกัน และเราก็มีการทำอย่างเป็นประจำด้วย รวมทั้งสมัยก่อนพื้นที่แม่สอดก็ทุรกันดาร คนจึงพึ่งพากันและช่วยเหลือกันมากกว่า”(ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ผู้นับถือศาสนาซิกข์. สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2550)

จากรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่อาศัยอยู่ร่วมกันในเขตเทศบาลเมืองแม่สอดในอดีตนั้น เมื่อพิจารณาจากปัจจัยต่างที่ส่งผลต่อการปฏิสัมพันธ์ คือ ความคลุมเครือของแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องรัฐชาติและพรมแดน ปัจจัยด้านความยากลำบากและทุรกันดารของพื้นที่ ปัจจัยด้านและความเป็นเมืองเศรษฐกิจชายแดน และปัจจัยด้านความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่แต่ยังมีประชากรน้อยนั้น ปัจจัยทั้งหมดมีส่วนผลักดันให้ผู้คนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ได้มาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน ซึ่งถ้าหากจะพิจารณาให้ดีแล้วรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนในอดีตเริ่มต้นขึ้นในรูปแบบของความร่วมมือกันโดยมีจุดประสงค์ทั้งในเรื่องของ

ความอยู่รอดของตนเองและเพื่อให้พื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่เกิดการพัฒนา เนื่องจากเหตุผลในเรื่องความทุรกันดารของพื้นที่ ซึ่งรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบร่วมมือดังกล่าวในอดีตนั้น ณ ปัจจุบันปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในอดีตได้ตกผลึกและมีพัฒนาการผ่านกาลเวลาที่ยาวนานจนกระทั่งเกิดเป็นรูปแบบที่เรียกว่า “ผสมกลมกลืน” เนื่องจากแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างก็ให้การยอมรับซึ่งกันและกัน และมีสำนึกว่าต่างก็เป็นหนึ่งเดียวกัน คือ “เป็นชาวแม่สอด” เหมือนกัน อย่างเช่นปัจจุบัน และในงานวิจัยฉบับนี้จะขอเรียกคนกลุ่มนี้กันว่า “คนในพื้นที่กลุ่มเก่า” เพื่อใช้ในการอภิปรายรายละเอียดในเรื่องต่างๆต่อไป